

ANNONSE

Kultur

Helse

Miljø

Samfunn

Teknologi

Naturvitenskap

Podcast

Forskersonen

ANNONSE

Plantepressa

- en blogg fra botanikere ved Norsk institutt for naturforskning

ANNONSE

En ekte mos(e)aikk ute i det fri. Mosene dekker et fantastisk spekter av grønnfarger, med innslag av bruntoner og gråskjær. De danner vakre mosevegger på berg helt på egenhånd og du skal ikke bruke lang tid på en slik mosevegg før du innser at mosegrønn er mye mer enn bare en nyanse. Foto: Magni Olsen Kyrkjeeide.

En mose og en lav er mer forskjellig enn en mygg og ei ku

Det er på tide å sette moseveggen, ja nettopp, til veggs. For det mange kaller mose er egentlig lav, og lav er faktisk nærmere beslektet med mennesker enn med moser.

Dagmar Hagen
FORSKER, NINA

Magni Olsen Kyrkjeeide
FORSKER, NORSK INSTITUTT FOR NATURFORSKNING (NINA)

PUBLISERT Torsdag 19. mars 2020 - 13:13

I de siste årene har mosevegger fått en skikkelig oppsving. Norge pusser opp og mange blir revet med av den grønne bølgen med levende inventar på veggen. Det har poppet opp firmaer med fancy navn og kult design som pusher grønne løsninger både ute og inne. Men noen av dem har ugler i mosen, for hva er det de egentlig selger?

Det er for det første slik at det slett ikke bare er mose som selges fra disse fargerike nettsidene. I mye av det som markedsføres som mosevegger eller mosedekorasjon er det faktisk ikke en eneste mosedott, men lavarten kvitkrull *Cladonia stellaris*.

ANNONSE

Dette er arten som utgjør de populære moseveggene (og mosedekorasjonene som selges før jul). Kvitkrull er en lavart og har ingenting med mose å gjøre, annet enn at de kan dele voksested. Foto: Dagmer Hagen.

Livets tre – og hvorfor lav er mer beslektet med mennesker enn med moser

Er det egentlig så nøye, da? Er dette med forskjellen på mose og lav bare flisespikkeri fra sære biologer? Vel, det biologiske mangfoldet rundt oss består av en enorm mengde arter, som er mer og mindre i slekt med hverandre. For å holde styr på mangfoldet er det laget et fabelaktig system der arter er systematisert i et slags livets tre. Sammen utgjør dette mangfoldet av arter økosystemene vi er en del av. Mangfoldet av arter og utvikling av nye arter er resultat av evolusjon og tilpasninger gjennom millioner av år. Det kan være både interessant og nyttig å forstå hvorfor en lav faktisk er mer slekt med arten menneske enn den er med en mose.

ANNONSE

Livets tre viser hvordan artene på jorda er beslektet. Sopp er nærmere beslektet med dyr enn med planter.

Illustrasjonen er hentet fra: <http://tolweb.org/tree/>; CC BY-ND 3.0. Tree of Life image © 2007 Tree of Life Web Project. Image of rose © 1999 Nick Kurzenko. Image of annelid worm © 2001 Greg W. Rouse.

Derfor er det på tide med litt voksenopplæring om livets tre: Dersom vi for enkelthets skyld ser bort fra encellede organismer, kan vi dele alt liv på jorda inn i tre riker. Planteriket, dyreriket og soppriket. Vi mennesker hører hjemme sammen med dyrene, mosene hører hjemme i planteriket og lavartene (som jo er et samliv mellom en sopp og en alge/cyanobakterie) de finner vi i soppriket. Og så er det faktisk litt mer slektskap mellom soppriket og dyreriket enn det er mellom soppriket og planteriket. Dermed er det faktisk slik at dersom man studerer slektskap mellom arter er en mose og en lav mer forskjellig enn for eksempel en mygg og ei ku. En mose og en lav er faktisk omtrent like forskjellige som en tulipan og en elefant.

Hvor god er du til å skille mose og lav? Ta vår quiz "[Vet du forskjellen på mose og lav](#)".

Det er derfor ganske komisk for en botaniker når et norsk interiørfirma på sin flotte nettside reklamer med Reinlav-mose, flatmose og putemose. Som vi nå vet er lav og mose helt forskjellige ting, og det er dessuten heller ingen arter (verken lav eller moser) som heter Reinlav-mose. Flatmose- og putemoseslekta finnes, men de slektene består av helt andre arter enn de som er avbildet. Tenk hvilket ramaskrik det skulle bli dersom en lokal bonde reklamerte med banan når han selger potet, eller Nortura averterte med pølser av kamel når de egentlig selger kyllingpølser.

Mattene av kvitkrull kan være helt tette og se ut som et hvitt teppe på bakken. Arten er allikevel veldig sårbar for tråkk og slitasje, og siden den vokser svært sakte bør innhøsting gjøres med forsiktighet. Foto: Dagmar Hagen.

Østerdøler og «måsså»

Jada, vi vet at tradisjonelt sett har mose og lav vært to sider av samme sak. I Østerdalen sier folk «måsså» når de snakker om de hvite lavmattene i furuskogen. Måssåplukking og måssåkjøring var viktige begreper fordi innhøsting av måsså var viktig tilskudd til fôr på vinteren og som salgsvare. Her er ikke måsså et uttrykk for mose, men rett og slett et samlebegrep på mose og lav.

Begerlavslekta *Cladonia* er en artsrik slekt med omtrent 90 arter. I slekta finner vi reinlavene som utgjør sju arter, som blant annet kvitkrull, lys reinlav og grå reinlav. Kvitkrull er tett forgreina, med avrundede hoder som gjør den veldig dekorativ. Foto: Dagmar Hagen.

"Det som i hele nordlige Østerdalen gjør det mulig, paa en liden Gaard at føde så mange Kreature, er fodring med Reinmose. Verken det opdyrkede Engeland eller Sætere eller Havnegange vilde strække til, hvis Mosen ikke var." Sitatet er fra Jens Kraft (1829) og hentet fra Årbok for Nord-Østerdalen 2014 (s. 65-66). Videre i boka står det at melka var tynn, men kyrne elsket måsså. Antakelig skyldtes god appetitt på måsså at de var innmari sultne som følge av en svært mager kost. Dessuten sveller måsså (altså lav) i magen når den blir fuktig og dermed gir den en metthetsfølelse.

Moser ble tidligere kalt kryptogamer, sammen med alger, lav og sopp

Østerdølene er unnskylt, de baserte seg på eksisterende kunnskap og tradisjoner. Og, de visste utmerket godt hva som fantes av arter rundt dem og hvordan de kunne bruke dem. Noe vi vel neppe kan si om folk flest i dag. Gjennom tiden har det også vært store endringer i kunnskapen om slektskapet mellom artsgrupper. Tidligere ble alger, lav, sopp, moser og karsporeplanter (som bregner) kalt kryptogamer. Dette skyldtes at man ikke helt forsto hvordan de reproduserte, men alle har til felles at de produserer sporer. Nå vet vi derimot at moser og karsporeplanter hører hjemme i planteriket, mens sopp og lav hører hjemme i soppriket. Algene er derimot fortsatt en vrien gruppe, fordi algelignende organismer finnes i de fleste riker. De utgjør altså ikke en enhetlig gruppe.

Etasjemose *Hylocomium splendens* er en veldig vanlig moseart som finnes i hele Norge. Den vokser stort sett på skogbunnen og kan henge som tjukke matter over stein og kanten av bergvegger. Her har den tatt bolig på en bjørkestamme. Foto: Magni Olsen Kyrkjeeide.

Annonserer «naturlige» mosevegger med flammehemmende stoffer og kunstig farge

Naturen må gjerne få stor plass i folks hjem og hjerter igjen, men «moseveggen» som henges opp innendørs er kanskje ikke så naturlig som annonsert. Den har vært gjennom en heftig kjemisk prosess før den er klar. Hvor mange av lavens naturlige egenskaper som fortsatt er tilstede etter behandling med farge og flammehemmende stoffer kan nok diskuteres, men at den er dekorativ kan også vi være enig i. Dessuten er det viktig at den høstes uhyre varsomt, for dette er en art som vokser veldig seint. Det vi allikevel lurar mest på er hvordan den holdes støvfri?

Putehårstjerne *Syntrichia ruralis* er kanskje en av de vakreste mosene vi har, men kun på fuktigere dager når den er i full «blomst». Den tørker nemlig inn når det blir for tørt vær, og er da litt vanskelig å få øye på. Å tåle uttørking er en god egenskap å ha, særlig fordi den vokser på stein og berg, noe som gjør den utsatt for skiftende fuktighet. Siden denne mosen trives på harde underlag, danner den ekte «mosevegger» i urbane strøk. Foto: Magni Olsen Kyrkjeeide.

ANNONSE

BLOGG

PLANTEPRESSA

OM FORSKNING.NO

forskning.no er en nettavis med norske og internasjonale forskningsnyheter.

UNG.forskning.no er nyheter om forskning for barn og unge.

forskning.no gis ut under [Redaktørplakaten](#).

Ansvarlig redaktør / daglig leder:

Nina Kristiansen, tlf 414 55 513 / nina@forskning.no

Redaksjonssjef Bjørnar Kjensli, tlf 942 43 567

[Personvernerklæring](#)

KONTAKT OSS

epost@forskning.no / tlf 22 80 98 90

[Redaksjonen](#) – ansatte

Annonser: Kåre Borgan, 917 72 217

Stillingsmarked: Preben Forberg, 413 10 879

Sandakerveien 24 C (Myrens verksted), Bygg D3

Pb 5 Torshov, 0412 Oslo

FØLG OSS

[@forskningno](#)

[/forskning.no](#)

[/UNG.forskning.no](#)

VÅRE SAMARBEIDSPARTNERE

Artsdatabanken

De nasjonale forskningsetiske komiteene

De regionale forskningsfondene

Diku – Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning

Fafo

Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering

Forsknings- og utviklingsavdelingen, Psykisk helse og rus, Vestre Viken HF

Forsvarets forskningsinstitutt

Framsenteret

GenØk – Senter for biosikkerhet

Handelshøgskolen BI

Havforskningsinstituttet

Høgskolen i Innlandet

Høgskolen i Molde

Høgskolen i Østfold

Høgskulen på Vestlandet

Høgskolen Kristiania

Institutt for samfunnsforskning

KS FoU

Kompetanse Norge

Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter KRUS

Meteorologisk institutt

NIBIO

NIKU Norsk institutt for kulturminneforskning

NILU - Norsk institutt for luftforskning

NLA Høgskolen

NMBU - Norges miljø- og biovitenskapelige universitet

NORSØK – Norsk senter for økologisk landbruk

NSD – Norsk senter for forskningsdata

NTNU

Narviksenteret

Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse

Nasjonalforeningen for folkehelsen

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)

Nasjonalt senter for e-helseforskning

Nasjonalt senter for kvinnehelseforskning

Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge - NUBU

Nofima

Nokut

Nord universitet

Nordlandsforskning

Noregs vassdrags- og energidirektorat (NVE)

Norges Geotekniske Institutt

Norges Handelshøgskole

Norges forskningsråd

Norges geologiske undersøkelse

Norges idrettshøgskole

Norges musikkhøgskole

Norsk Polarinstitutt

Norsk Regnesentral

Norsk Romsenter

Norsk Utenrikspolitisk Institutt

Norsk institutt for naturforskning (NINA)

Norsk institutt for vannforskning (NIVA)

Opplysningskontoret for Meieriprodukter

OsloMet – storbyuniversitetet

Polithøgskolen

RBUP Øst og Sør

Ruralis – Institutt for rural- og regionalforskning

SINTEF

Senter for grunnforskning (CAS)

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter

Simula Research Laboratory

Statens Vegvesen FoU

Statped

Sykehuset Innlandet HF

Tannhelsetjenestens kompetansesentre

UiT Norges arktiske universitet

Universitetet i Agder

Universitetet i Bergen

Universitetet i Oslo

Universitetet i Stavanger

Universitetet i Sørøst-Norge

Universitetssenteret på Svalbard (UNIS)

Vestlandsforskning

Veterinærinstituttet

Vitenskapskomiteen for mat og miljø